

VICENT SIMBOR, PREMI VALÈNCIA AMB UNA BIOGRAFIA DE CARLES SALVADOR

«LA SEUA VIDA ÉS! LA HISTÒRIA DE MIG SEGLE DE VALENCIANISME»

Vicent Simbor, de trenta-un anys, professor de lingüística valenciana a la Facultat de Filologia, ha estat el guanyador de la darrera edició del premi València de literatura que convoca la Diputació. Amb un treball titulat *Carles Salvador: una obra decisiva*, Simbor s'ha fet amb el guardó corresponent a la modalitat de biografia. D'aquest jove investigador coneixem ja un estudi sobre *Els orígens de la Renaixença valenciana* i la seua participació en la redacció dels tres nivells del *Curs de Gramàtica Normativa* de l'Institut de Ciències de l'Educació.

VICENT, ¿per què una biografia?

—Realment és un gènere un poc desprestigiat i jo no tenia intenció de practicar-lo. Només m'he decidit a fer-ho seguint el model de la biografia que sobre Querol va realitzar Lluís Guàrdia: un treball no convencional que, a més de contar les seues activitats cíviques, pretén investigar la seua obra i aproximar-nos al personatge en tots els aspectes.

—¿Per què has triat la figura de Carles Salvador?

—Quan vaig fer el treball sobre la Renaixença vaig quedar fart d'una literatura de poca vàlua. Em vaig prometre que quan tornaria a estudiar un tema de literatura el buscaria més gratificant. Això em duia a fer un treball sobre un autor actual o sobre un de la generació de 1930. I, dins d'aquesta generació, podia triar entre Carles Salvador i Bernat Artola. Em vaig decidir per Carles Salvador perquè vaig considerar la seua com una aportació més modernitzadora.

—¿Com has estructurat el teu llibre?

—Hi ha dues parts generals: una dedicada a la vida, a la biografia escrita de Carles Salvador, i una altra dedicada a estudiar la seua obra i tota la seua projecció.

—¿Quina era la situació de Carles Salvador dins la seua generació?

—Era el capdavanter en la defensa pública dels nous cànons estètics europeus. Més que Navarro Borràs i Maximilià Thous, Carles Salvador era el líder del corrent re-novador. Es va enfrontar al grup que propugnava el folklorisme en una discussió que, a diferència de la Renaixença, era molt més estètica que ideològica. No hi havia els progressistes i els conservadors enfrontats (un home com Miquel Duran es trobava entre els folkloristes) sinó una diferència en la manera d'entendre la funció de la literatura. Era la discussió fonamental del que s'ha anomenat Segona Renaixença. Els variables populistes, mentrestant, continuadors de la Primera Renaixença, van restar al marge de la discussió.

—¿Què va aportar amb l'avantguardisme a la literatura valenciana?

—Fonamentalment, una actualització temàtica i de recursos. Realment ell mai no va arribar a introduir un avantguardisme pur. Va aportar a la literatura valenciana mecanismes i tècniques ja coneguts a Europa (simestèsies, metàfores i altres figures). Hi ha una dada que demostra el seu tebi avantguardisme: ell va ser l'introducció de la mesura clàssica dels versos en la nostra literatura.

—¿Era potser un avantguardista perquè «caltia», per militància?

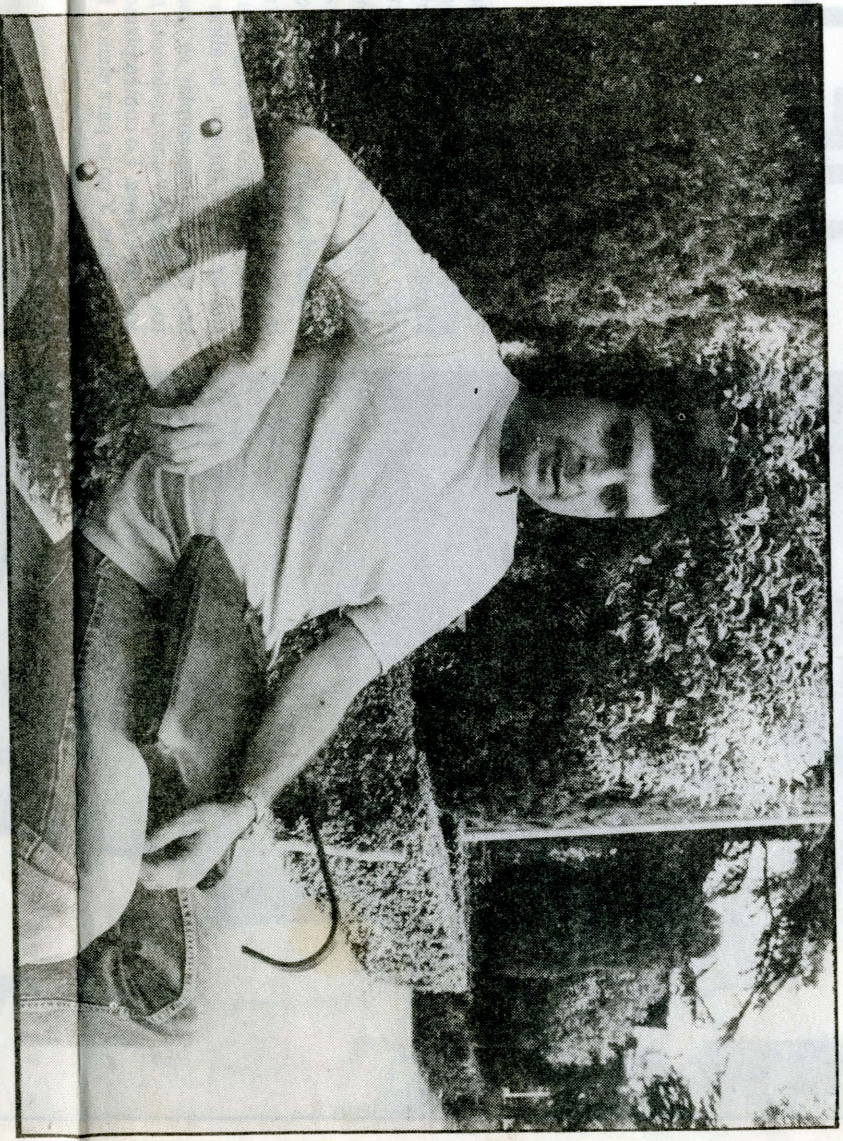
—Carles Salvador, un modest mestre d'escola a Benassal, no tenia gaire facilitats per actuar lliurement seguint els seus impulsos. Fou un home que sempre va anar més lluny interiorment que exteriorment. I, en un moment determinat, es va atrevir a tocar determinats temes molt experimentals o nous per a l'època i fins i tot escandalosos.

—¿Quin era el seu pensament, la seua ideologia?

—Era un demòcrata catòlic i tolerani, a més d'un republicà convençut.

—Però és ell qui fa de represen-tant valencià davant el Congrés d'Intel·lectuals Antifeixistes de 1937...

—Efectivament. En l'any 1932 Carles Salvador, amb un grup de persones, abandona l'Agrupació Valencianista Republicana i es dedica a activitats més culturals. Malgrat això, ell, que era un home molt recte, sempre va defensar públicament el seu republicanisme. I en aquell congrés va redactar la ponència i la va llegir. Era un paper molt valent i ideològicament molt important. Segurament, Gómez Nadal, que també estava a la comissió, en va tindre alguna in-

fluència. Carles Salvador era, durant els anys vint, un antimarxista furibund, però després es va anar acostant als sectors marxistes de Nueva Cultura, per exemple, amb la idea d'introduir-hi el valencianisme i, sense fer-se mai marxista, hi va tindre molt bona relació.

—En aquestes condicions arriba l'impacte de la guerra i de la derrota. ¿Com va reaccionar?

—Ell es va considerar sempre un *polític de l'idioma*. Era ja un veterà en desfetes. Havia viscut la dictadura de Primo de Rivera i va reaccionar molt aviat després de la guerra. Estava avesat a les derrotes. La seua entrada a Lo Rat Penat, a invitació del seu president

«Carles Salvador sempre es considerarà com un 'polític de l'idioma'»

—En aquest moment, Xanúsvalida. En aquell moment, Xavier Casp i Miquel Adler s'hi van oposar i crec que ténien raó. Carles Salvador, de fet, després de la guerra ja no va aportar res estèticament i, en canvi, Casp sí que ho va fer abans de canviar de postura.

—¿Què era Carles Salvador: un gramàtic, un narrador, un poeta, un assagista?

—Ben mirat, era abans que res un poeta. També fou un intel·ligent adaptador dels millors manuals gramaticals del moment per tal d'abastir els valencians d'uns instruments per a la normalització de la llengua. Era un bon narrador, encara que la seua producció en prosa no és molt coneguda.

—Fou el millor del seu moment?

—Per a mi, només Bernat Artola era equiparable a Carles Salvador. *El bes als llavis*, *Plàstic* i *La rosa dels vents*, tot i els seus altibaixos, són llibres perfectament llegidors que estan entre el millor de l'època. De tota manera, Carles Salvador era un escriptor de gran producció (ha deixat tant inèdit com publicat) i un poeta irregular amb molts altibaixos.

—¿Què opines de l'actual mitificació de Carles Salvador com a símbol del valencianisme i de la defensa del País Valencià?

—No sóc partidari de les mitifi-

cacions, però, posats a fer-ne, Carles Salvador té moltes qualitats pel seu compromís com activista de la cultura i de les reivindicacions nacionals.

—¿Quin creus que és l'interès fonamental del teu llibre?

—És el primer estudi exhaustiu d'un autor valencià del segle XX. Crec que interessarà a un públic universitari, però també al públic general, perquè repassar la vida de Carles Salvador és repassar la història de mig segle de valencianisme, el mig segle decisiu de culminació de la Renaixença.

—Una de les característiques del valencianisme actual és una falta de continuïtat amb els seus precedents històrics, culturals i polítics. ¿Tractes de posar ponts en aquest buit?

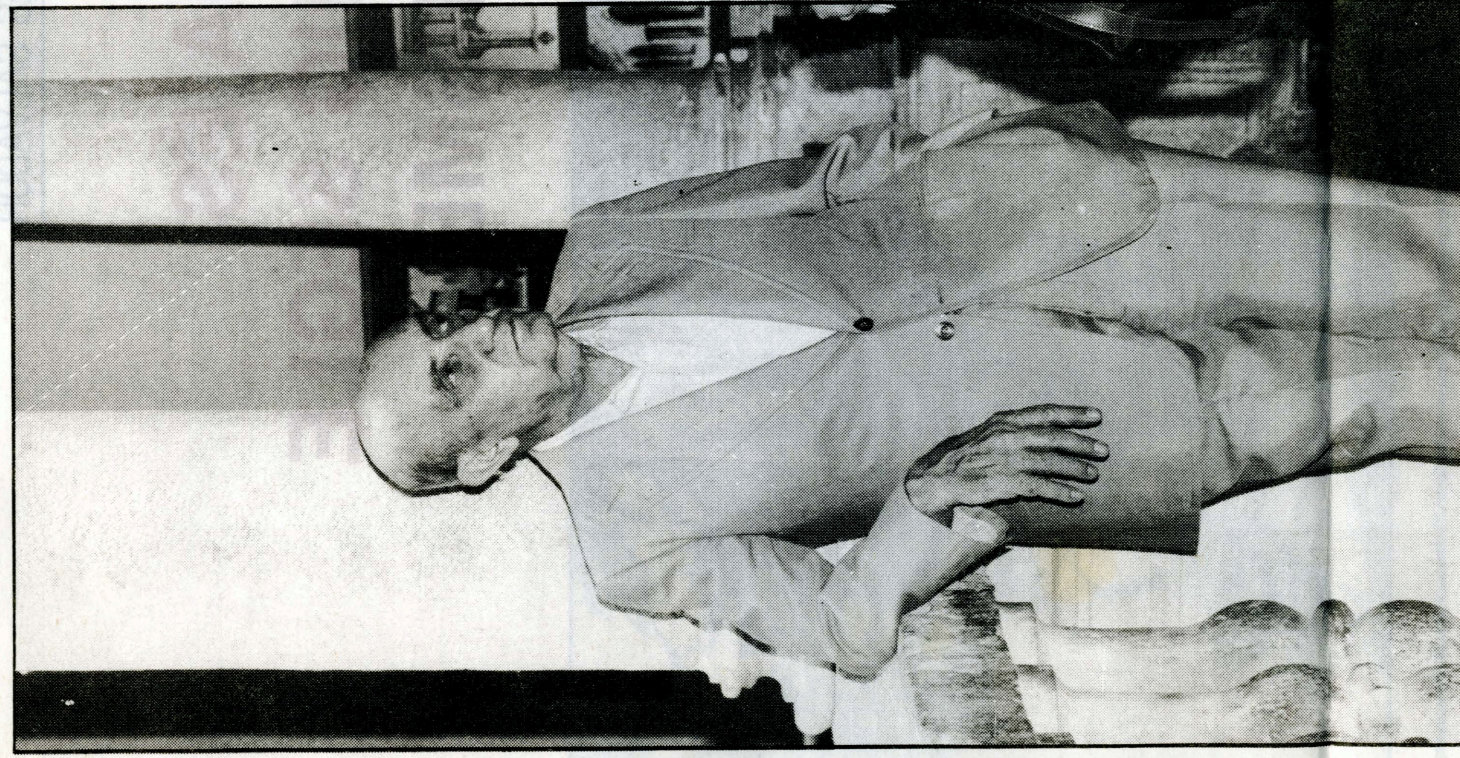
—Sóc de l'opinió que, efectivament, ens falten estudis profunds sobre les generacions literàries. El que actualment coneixem dels moviments literaris valencians de la Renaixença ençà son quatre tòpics absolutament revisables.

—¿Quins altres treballs tens en-tre mans?

—Un article sobre l'avantguardisme valencià (amb la tesi que no n'hi hagué d'autèntic) i un estudi monogràfic sobre l'anomenada «generació de 1930».

ADOLF BELTRAN

**JOSE MARIA SOLER, EL DESCUBRIDOR DEL
«TESORO DE VILLENA»**

Don José María desea que el palacio sirva para usos culturales.

Hace un año, el nombre de don José María saltó al primer plano de la actualidad cultural internacional. Habíase hecho merecedor del premio Montaigne. Es un premio que junto al Dante Alighieri, el premio Erasmo y el Goethe, no desdican del Nobel. Y lo superan en independencia. El premio se le entregó en un acto celebrado en la Fundación Juan March, donde él leyó un discurso. Pero este alicantino de Villena era ya un *chef de file* —y así se vio en el primer Congreso d'Història del País Valencià—, porque a su larga y prodigiosa labor en el campo de la prehistoria y la arqueología se había añadido la celebridad como descubridor del *tesoro de Villena*. Y hasta Villena hemos ido a buscarlo, porque don José María y su museo bien valen el viaje.

HICIMOS lo que aconseja la guía Michelin —aunque ignoráramos su recomendación—, y nos llegamos al retén de policía municipal para dar con él. Villena es la ciudad de la llanu-

ra, al pie de una escarpada madeja de sierras. Villena vigila de cerca el importante puerto de Almansa. Su Ayuntamiento está instalado en un hermoso y ahora restaurado palacio renacentista del siglo XV.

El solo, o con la ayuda de sabios visitantes, ha descubierto veinte poblados de la edad del bronce y cincuenta yacimientos de la época del sílex

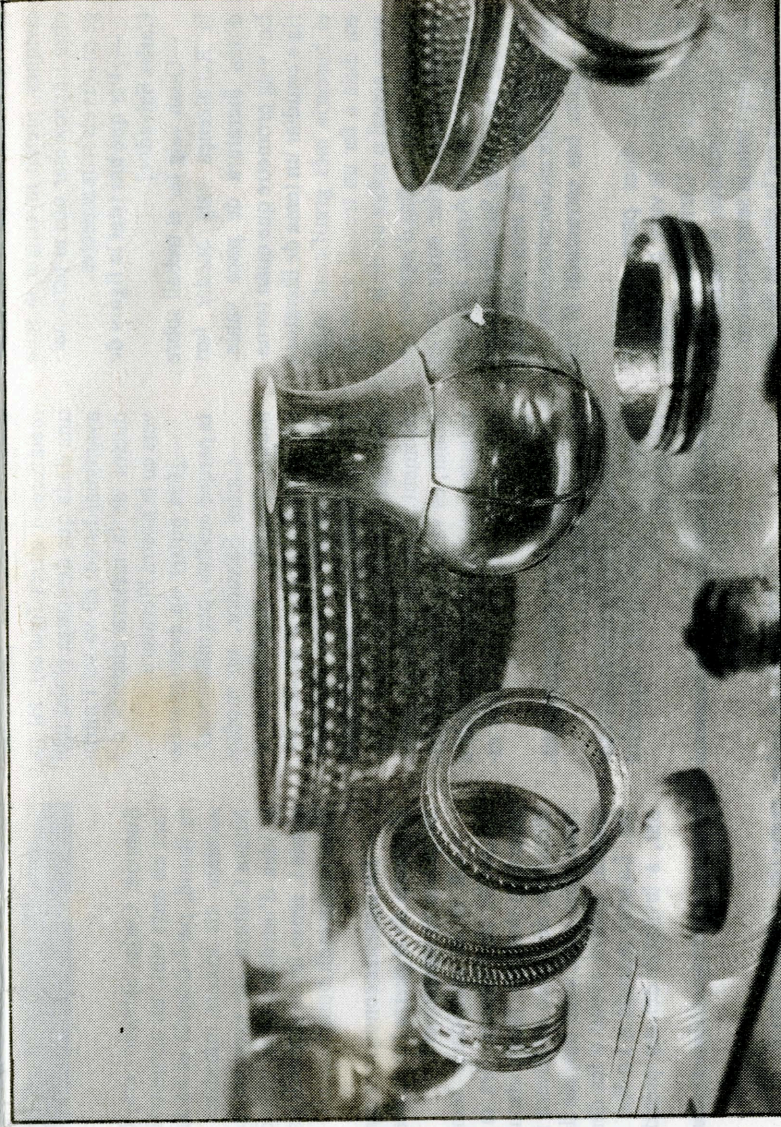
«CINCUENTA DE LA HISTORIA D NOS CONTEN

Allí, en su claustro, todo elegancia, nos esperaba don José María, vestido de traje. Un traje ligero y veraniego, más color ocre que mostaza. Al menos en la sombra. Nos hizo pasar sin más preámbulos al museo, instalado en los bajos desde 1957, y para evitar rodeos fue directo al recargado arcon de hierro forjado, lo abrió y nos permitió contemplar su tesoro, el llamado universalmente *tesoro de Villena*. Lo contemplamos extasiados. Y no es para menos. El

que un día no lejano nos devolvían a los valencianos la *Dama de Elx*.

Y mientras admiramos la finura de estos ejemplares únicos, cuyo valor y precio son incalculables, él siguió contándonos cómo y dónde dieron con este tesoro. El yacimiento lo excavamos con prisas en 1963, durante tres meses. Lo estaban destruyendo al sacar yeso de una cantera. Entonces estaba Miguel Tarradell en Valencia. Habíamos reunido esos collares, brazaletes y anillos que ahora, por com-

alguien más listo se hizo con él y fue a venderlo donde tocaba. Nosotros, informados ya, fuimos a la «rambla» de la cual provenía la arena. Estuvimos buscando. Creímos que se trataba de un entierro. Serían las seis y media de la tarde. Fui yo el que encontré la vasija, un poco rota por encima ya, llena con todas las demás piezas. No, no sé la cara que puse, nadie me tomó una instantánea. Este tesoro debió de pertenecer a algún reyezuelo que lo ocultaría ante un peligro inminente. Y

Detalle del tesoro, donde se aprecia la calidad de la orfebrería.

tal tesoro es un auténtico milagro. Conserva la belleza, la destreza, la vida, en fin, de hace cinco mil años. De unos hombres cuya cultura bien poco tendría de *bárbara*, a juzgar por los hechos.

Don José María nos contó la misma anécdota que habrá contado millares de veces, pero con el mismo entusiasmo, con la misma modestia y con la misma naturalidad que siempre. Eso lo adivinamos. *Este es un conjunto único, por ahora. Lo encontramos en 1963. Y puede decirse que el yacimiento de El Cabezo Redondo es el más importante de la Edad del Bronce en todo el Mediterráneo. Y aquí está y no está en Madrid porque nosotros ya teníamos abierto el museo y porque se impuso la razón, nuestra razón. Esperamos*

paración, llamamos «el tesorillo», pero que entonces Fletcher Valls llamaba «la bomba». Lo habíamos encontrado gracias a un trabajador que fue a venderle al joyero un brazalete. Averiguamos que el capataz era quien había ido reuniendo más piezas...

Hay que hacer una pausa. Como en una novela de suspense. La muerte acompaña a estos encuentros, preside estos lugares donde habitualmente se hacen los grandes hallazgos. *A finales del año —prosigue— nos volvió a llamar el joyero. Alguien le había vendido un brazalete de medio kilo de oro... Era una maravilla. Tanto es así que, por su rareza, el albañil que lo encontró, al ir a mezclar la arena con el cemento, creyó que era un cojinetes de camión... Pero*

—para nuestra suerte— jamás pudo volver a desenterrarlo. Salvando las distancias, es para el País Valenciano algo tan grande como la tumba de Tutankamón para Egipto. Y todavía más raro y sorprendente.

Era el premio a la paciencia, a la constancia, a la sabiduría, al trabajo de un arqueólogo *aficionado*, formado con ayuda de lecturas caseras, en plan autodidacta. Ya no recuerda don José María si empezó a hacer arqueología, a interesarse por el tema en los años veinte o treinta. *A mí me atraía la historia. Y me interesaban sus comienzos. En el mapa, Villena era un hueco, un vacío. No se sabía nada. Yo me propuse rellenarlo. Este museo es la demostración de la veracidad de la recomendación de*